

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. IV. An ad omnes actus liberos voluntatis supponatur rationis imperium?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

non quoad vim movendi, sed quoad vim dirigendi: quia cum pertineat ad imperium rationabiliter procedere, debet non tantum movere & impellere subditos, sed rationabiliter & moderate regere, quod fit per rationis directionem.

79. Objicies quartò contra secundam conclusionem: Omnis actus intellectus, vel est simplex apprehensio, vel iudicium, vel discursus, non enim alia nisi tres illa mentis operationes à Philosophis assignantur: Sed imperium non est simplex apprehensio, vel discursus, ut patet: Ergo si sit actus intellectus, necessariò debet esse iudicium practicum.

80. Respondeo ex D. Thoma 2. 2. qu. 83. art. 2. ad 3. quod licet in intellectu speculativo non inveniuntur nisi tres actus assignati, plures tamen alij reperiuntur in ratione practica, quæ non solum habet commune cum speculativa quòd inquirat, inveniatur, & de inventis iudicet, sed insuper habet tanquam sibi proprium, quòd ordinet ad opus: dirigit autem ad opus (ut docet idem S. Doctor 1. periherm. lect. 7.) vocando ad attendendum mente, interrogando ad respondendum voce, & ad exequendum deprecando & imperando; unde vocatio, interrogatio, deprecatio, & imperium, sunt actus rationis practicae, in quibus non continetur verum vel falsum formaliter. Ob quam rationem in dialecticis institutionibus docetur esse quasdam orationes non enunciativas, nec significantes verum aut falsum formaliter, & has esse orationes vocativas, interrogativas, imperativas, & optativas.

81. Adverte tamen, quod licet imperium non sit formaliter iudicium, in illo tamen iudicium aliquod virtuale reperitur; æquipollet enim huic iudicio: *hoc tibi faciendum est*; vel, *expedit tibi ut hoc facias*; & ideo dicitur iudicium practice practicum, ad distinctionem iudicij antecedentis electionem, quod licet sit practice practicum respectu electionis, efficaciter movendo hic & nunc voluntatem ad eam eliciendam, est tamen practicum tantum speculativè respectu executionis mediorum, quia solum proponit ejus convenientiam per modum simplicis enunciationis, non verò per modum intimationis impulsivæ.

82. Ex dictis inferes, actum imperij sic posse describi: *Imperium est ordinativa, cum motione quadam, intimatio alicujus operis exequendi.* Imperium enim, ut supra vidimus, tria importat, seu ex triplici actu coalescit, nempe ex motione, directione, & intimatione: primum habet à voluntate, quæ est primum movens quantum ad exercitium; alia verò ab intellectu, ad quem pertinet ordinare & loqui. Nam illa dua potentia in suis operationibus se mutuò juvant: intellectus dirigit voluntatem, & illam determinat quantum ad speciem actus; & voluntas movet & applicat intellectum, illumque determinat quantum ad exercitium. Quod per mutuum cæci & claudi auxilium, bellissimè expressit Alcibiades in hoc emblemate.

*Loripedem sublatum humeris fert lumine captus,
Et socij hac oculis munera retribuit.
Quo caret alteruter, concursus hoc præstat uterque:
Mutuat ille oculos, mutuat ille pedes.*

ARTICVLVS I.V.

An ad omnes actus liberos voluntatis supponatur rationis imperium?

S. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

83. **D**ico primò, primum actum liberum voluntatis, qualis est simplex volitio vel intentio finis, non præsupponere rationis imperium. Est contra Aluatum, Martinem, & alios, qui ad omnem actum liberum, etiamsi sit prima volitio finis, volunt prærequiri rationis imperium.

84. Probatur primò ex D. Thoma hic art. 5. ubi tertio loco sibi objicit, quod si ad omnem actum voluntatis supponitur imperium, cum ad omne imperium debeat præsupponi aliquis actus voluntatis, sequitur quod detur processus in infinitum: & sic respondet. *Cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur qui rationi subditur: primus autem voluntatis actus, ex rationis ordinatione non est, sed ex infinitu natura, aut superioris cause, ut supra dictum est (scilicet qu. 9. artic. 4. ut notatur in margine) & ideo non oportet quod in infinitum procedatur.* Ubi nomine primi actus, non intelligit aliquem actum omnino naturalem & necessarium, sed actum liberum quòd primò aliquis incipit velle finem, sive volitione simplici, sive intentione efficaci; ut patet tum ex textu articuli ad quem se remittit, in quo ponit exemplum, *cum quis incipit velle sanari*; tum ex ratione quam adducit, nam primus actus liber voluntatis, non ex rationis deliberatione, sed ex speciali Dei dictamine & instinctu procedit, ut ex eodem S. Doctore supra ostendimus.

85. Probatur secundò: Imperium est actus prudentia, ut supra vidimus: Sed prudentia non versatur circa finem, sed solum circa media, ut docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. Ergo simplex volitio vel intentio finis, non supponit rationis imperium.

86. Confirmatur: Prudentia est præceptiva eorum de quibus eubulia rectè consiliatur, ut ex Aristotele docet D. Thomas 1. p. quaest. 22. art. 1. ad 1. Consultatio autem non est de fine, sed tantum de medijs, ut ostendimus disputatione præcedenti: Ergo prudentia non est præceptiva actuum qui versantur circa finem.

87. Probatur tertio: Imperium est actus liber, aliàs actus voluntatis qui ex ipso procedunt, liberi esse non possent: Sed non potest esse liber, nisi supponat actum liberum voluntatis, à quo libertatem participet: Ergo imperium necessariò aliquem actum liberum voluntatis supponit, & per consequens primus actus liber voluntatis, non potest esse ex rationis imperio.

88. Respondent Adversarij negando Minorem: nam licet imperium non supponat actum liberum, distinctum ab eo quem regulat, potest tamen participare libertatem ab eodem actu quem imperat, interveniente inter utrumque actum mutuà causalitate.

89. Sed contra primò: D. Thomas loco supra relato, ut vitet processum in infinitum inter actum

Disp. 4. art. 2.

83.

86.

87.

Disp. 4. art. 2.

88.

89.

intellectus imperantem, & actum voluntatis imperatum, recurrit ad hoc quod primus actus voluntatis non cadit sub imperio rationis: At si imperium libertatem venatur ab actu à se imperato, ob diversum modum causandi, frustra Divus Thomas ad illam solutionem recurreret: Ergo sic recurrens, manifestè sentit non posse imperio libertatem communicari ab actu quem imperat, sed necessariò ab alio actu distincto ab imperato libertatem recipere.

90. Secundò: Si hæc solutio valeret, sequeretur quod prima apprehensio finis, regulans actum voluntatis simpliciter primum, non esset necessaria, sed libera: At hoc dici nequit: Ergo &c. Minor patet: nam prima cogitatio, & prima apprehensio finis, non pendet ex nostra libertate, sed causatur à Deo in nobis, seu absque libera applicatione nostri intellectus. Sequela verò Majoris probatur: nam posset inter illos actus mutua intervenire causalitas, qualis, in sententia Adversariorum, reperitur inter imperium & actum imperatum: Ergo si imperium, ratione hujus mutue causalitatis, potest participare libertatem ab eodem actu quem imperat, etiam prima apprehensio finis, à simplici ejus volitione vel intentione quam regulat, poterit libertatem recipere.

91. Denique suaderi potest conclusio sequenti discursu: Actus intellectus, essentialiter præsupponens actum voluntatis, nequit antecedere primam volitionem finis: Sed imperium est actus rationis, essentialiter præsupponens actum voluntatis: Ergo primam volitionem finis præcedere nequit. Major patet ex eo quod prima volitio finis non præsupponat alium actum voluntatis. Minor autem probatur. Actus rationis, habens vim movendi quoad exercitium, præsupponit essentialiter actum voluntatis: Sed imperium est actus rationis, habens vim movendi quantum ad exercitium; per hoc enim distinguitur à iudicio, quòd iudicium habet solum ostendere quid sit agendum, imperium verò habet ordinare ad operandum, cum quadam motione, quam ab electione participat: Ergo imperium actum voluntatis necessariò præsupponit. Major probatur: quia cum voluntas sit primum movens quantum ad exercitium, & consequenter intellectus secundum tantum movens, & secundum movens non moveat nisi in virtute primi, oportet quod actus rationis, movens quoad exercitium, præsupponat actum voluntatis, à quo trahat vim movendi.

92. Nec valet si dicas cum Adversariis, quod sicut actus rationis, antecedens primam intentionem finis, potest ab illa libertatem recipere, ita & vim movendi quoad exercitium. Esto enim intentio posset dare actui rationis antecedenti libertatem (quod tamen falsum esse supra ostendimus) non tamen vim movendi quoad exercitium, cum illa careat; voluntas enim non se movet, sed movetur à Deo in prima intentione finis, ut supra ostensum est.

93. Dico secundò, electionem non præsupponere imperium formale, sed duntaxat virtuale. Ita Conradus, Soto, & alij, contra Cajetanum, & Medinam, qui ponunt duplex imperium in voluntate, unum quò quis per prudentiam imperat sibi ut eligat; & hoc præceptum est causa electionis; alterum quò exequitur id quod elegit; & hoc imperium est effectus electionis & causa usus & executionis. Hos sequuntur Alvarez, Martinez, Carafa, Ildephonus, & alij.

Tom. III.

A Probatur prima pars ex D. Thoma hinc art. 3. ad 1. ubi sic habet: *Non omnis actus voluntatis præcedit hunc actum rationis qui est imperium, sed aliquis præcedit, scilicet electio, & aliquis sequitur, scilicet usus: quia post determinationem consilij, que est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas incipit uti, exequendo imperium rationis.* Ubi D. Thomas expressè docet, post iudicium rationis, quod est determinatio consilij, voluntatem eligere: At si præter iudicium rationis, imperium etiam ad electionem necessarium esset, non assereret post iudicium subsequi electionem, sed post imperium: Ergo manifestè sentit imperium esse solum necessarium ad usum, applicantem potentias exequentes ad opus.

B Probatur secundò ratione: Et si intentio possit imperio de electione facienda libertatem communicare, non tamen potest ei communicare efficaciam: At hoc secundum est de ratione imperij: Ergo electionem non potest imperium præcedere. Probatur Major: Efficacia imperij est circa hæc determinata media eligenda præ aliis: Sed hoc arbitrio voluntatis eligentis relinquatur: Ergo ab intentione communicari nequit imperio efficacia determinatà circa hæc media præ aliis.

C Explicatur ampliùs: Non solum efficacia, sed etiam determinatio efficaciarum, debet à voluntate intellectui communicari: At si imperium electionem præcedat, determinatio efficaciarum non à voluntate incipiet, sed ab intellectu: cum actus voluntatis præcedens imperium, scilicet intentio, etsi efficax sit, determinatà tamen efficaciam circa media non gaudet, sed indifferenti ad hæc vel illa media: Ergo imperium electionem non præcedit.

D Dices: Ex hac ratione sequitur, quod quando ad finem intentum efficaciter non est nisi unum medium, iudicium electionem regulans obtineat rationem imperij, cum tunc supponat intentionem determinatam ad tale medium, ex qua possit ad iudicium de medio derivari efficacia impulsiva.

E Sed nego sequelam: nam etiam in tali casu iudicium illud regulans electionem, non habet verè & propriè rationem imperij; non quia tunc careat efficaciam circa tale medium, sed quia se habet per modum iudicij componentis, ac per modum indicativi exprimitur: imperium autem verè & propriè dictum, non est iudicium aut compositio, sed dictamen aliquod mentale; per verbum imperativi modi expressum, ut articulo præcedenti docuimus.

94. Secunda pars conclusionis, quæ asserit electionem imperium virtuale supponere, breviter suadetur. Electio enim quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum ad actum imperij, habet rationem usus virtualis in ordine ad talem actum, ut art. 1. in solutione ultimi argumenti insinuavimus: Sed usus virtualis supponit imperium virtuale à quo dirigatur: Ergo etiam electio imperium aliquod virtuale rationis præsupponit. Quare S. Thomas hinc art. 3. ait: *Sicut actus voluntatis utentis ratione ad imperandum, præcedit ipsum imperium: ita etiam potest dici quod & istum usum voluntatis præcedit aliquod imperium rationis, eò quod actus harum potentiarum supra seipsos invicem reflectuntur.* Sicut ergo electio, quatenus habet vim mo-

Cc ij

vendi intellectum ad actum imperij, est usus quidam virtualis; ita & iudicium eam antecedens & regulans, prout dicitur cum quadam motione (quam ex intentione præcedenti participat) quòd hinc & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hinc & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtualis imperij. Unde quamvis in ordine directo, electio præcedat imperium, ut docet S. Thomas loco supra adducto, in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum præcedit consensum & electionem, & ad utrumque actum prærequiritur.

S. II.

Solvuntur objectiones.

99. **O**BJICIES primò contra primam conclusionem: Imperare est intimare voluntati hinc & nunc actum esse exercendum: Sed intellectus intimat voluntati hinc & nunc exercendam esse primam intentionem; aliàs voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100. Respondeo imperium non solum dicere intimationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus verò intellectus præcedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatum est; quia voluntas non movet in hac intentione, sed à solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium præcedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quòd iudicium antecedens intentionem, non præsupponit in voluntate alium actum priorem, à quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem præcedit; illud enim supponit intentionem finis, quæ hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideò habet rationem imperij virtualis; minimè tamen imperij formalis, quia nec gaudet determinatâ efficacità circa hæc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101. **O**BJICIES secundò: Postâ quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferenti ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hunc finem: Ergo indiget imperiò, ut ad hunc potius quam alium finem intendendum determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo nec se movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ac determinatur à Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperij, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 3.

102. **O**BJICIES tertio contra secundam conclusionem: Ad eos actus necessarium est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus, est præcipuus actus prudentiæ. Minor verò suadetur. Cum electio sit præcipuus actus virtutis moralis, quæ idcirco habitus rectè electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, præcipui actus virtutum moralium fierent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivarum, scilicet usum, necessaria foret; quod videtur inconveniens.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicium à virtute Synthesis, quæ est virtus annexa prudentiæ, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem fieri sine prudentia privativè, aut contrariè, sed solum negativè, id est sine regulatione prudentiæ simpliciter dictæ; in quo nullum est in inconveniens: nam cum electio (quamvis sit præcipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem ordinetur, sufficit quod pro executione requiratur regulatio prudentiæ simpliciter dictæ, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Synesim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflectat, & suam electionem eligat, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit à prudentia strictè sumpta, & ab imperio ejus, saltem virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec prædicta reflexio necessaria sit.

ARTICVLVS V.

C *Utrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdi imperio rationis?*

S. I.

Premittuntur quæ apud omnes sunt certa.

NOTANDVM primò, plures & diversos actus, & motus esse in homine, juxta diversitatem potentiarum, quæ in eo reperiuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte verò inferiori reperiuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensuum exteriorum & interiorum, quàm effectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passiones: sunt etiam actus animæ vegetativæ, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo præcedenti) queritur in præsentem, utrum possint subdi imperio rationis? quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundò, duplex esse imperium; unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquit subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio regis: alterum est cum pleno dominio, quod adimit omnem potestatem resistendi. Hanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. cap. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exercent.

S. II.

Quatuor conclusionibus difficultas resolvitur.

DICO ergo primò: actus intellectus, quantum ad exercitium, subduntur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo